

РЕФЛЕКСИВНО УПРАВЉАЊЕ ПУТЕМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВ

Прегледни научни рад

DOI: 10.5937/zurbezkrim2402011J	COBISS.RS-ID 141413121	УДК 316.776:004.738.5
---------------------------------	------------------------	-----------------------

Стево Јаћимовски¹

Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду, Република Србија

Апстракт: Рефлексивно управљање је један од метода управљања сложеним системима. У раду се испитују различити аспекти рефлексивног управљања и утицаја на друштвене структуре путем друштвених мрежа. Наведени су примери рефлексивног утицаја на мотивацију корисника друштвених мрежа. Дата је и процена последица рефлексивног управљања на одговарајуће структуре друштва у смислу безбедности.

Кључне речи: рефлексивно управљање, социјалне мреже, мотивација, корисници, безбедност

УВОД

Појам *друштво* често указује на то да његови чланови деле неке заједничке бриге или интересе у заједничком циљу. Као такав, појам друштво често се користи као синоним за народ једне земље који има заједничке институције које се брину за грађанско благостање (Wikipedia, n. d. a). Друштвена заједница представља веома сложен систем. Понашање сложеног система, усмерено ка постизању циља, остварује се помоћу одговарајућег управљања. Постоји више врста управљања у сложеним системима, а карактеристична су следећа три типа:

- програмско управљање које доводи систем до постизања циља преко одговарајућих команди које иду по неком програму,
- рефлексивно управљање које се остварује у систему на тај начин што се систему предају, односно, уносе у њега, одређени мотиви који стимулишу остварење жељеног циља,
- адаптивно управљање² којим се остварује постизање циља тако што подсистеми нижих нивоа фрагментарно копирају понашање подсистема виших нивоа, који мора да располажу одговарајућим рецеп-

¹ Аутор за кореспонденцију: др Стево Јаћимовски, редовни професор у пензији, Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду. Имејл: stevo.jacimovski@kpu.edu.rs

² Нарочито распрострањено у живим сложеним системима

торима и ефикасним средствима и могућностима за оцену својих утицаја на околину.

У вишевековној филозофској традицији, под рефлексијом се подразумевавала способност анализе сопствених мисли. Шестдесетих година прошлог века, Владимир Лефевр је суштински проширио схватање рефлексије, уводећи појам рефлексивног система и рефлексивног управљања који су суштински променили начин истраживања сложених друштвених система (Лефевр, 2003).

Тема овог рада је рефлексивно управљање путем друштвених мрежа као безбедносни изазов, које је посебно изражено последњих деценија услед развоја нових технологија. Овај метод управљања је широко заступљен у сфери економије, образовања, културе, политике... У светлу актуелних догађања у свету, урушавања униполарног система, настанка мултиполарног система, заштравања међудржавних односа, развоја и примене нових технологија, рефлексивно управљање постаје све значајније за проучавање и разумевање посебно у области безбедности државних система, пре свега, на простору бивших југословенских република, западног Балкана и постсовјетском простору.

РЕФЛЕКСИВНО УПРАВЉАЊЕ

У основи рефлексивног управљања лежи мотивациони механизам. Стране у интеракцији, противнике, назваћемо субјектом и објектом. Противник (објекат управљања) надиграва се наметањем лажне мотивације од стране субјекта за наредне акције. Рефлексивно управљање је утицај на противника или партнера са циљем да прихвати оно што је за њега неповољно, а погодно решење за страну која врши рефлексивно управљање (Лефевр, 2009).

Рефлексивно управљање је утицај једне стране (манипулатор, субјект) на одлуке које доноси противник или партнер (објект) навођењем (наметањем) таквих почетних премиса, на основу којих објект делује, на начин који манипулатор жели.

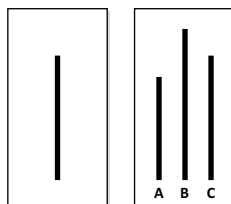
У нашем случају, рефлексивно управљање је када субјект управљања креира информационо поље над контролисаним објектом. То поље садржи информације о томе шта контролисан објекат треба да уради. Заузврат, објекат врши радње које је одредио субјект. Објекат сматра да је ова одлука донета добровољно и да је имао право избора (Цырельчук et al., 2008).

Механизми рефлексивног управљања

Основу рефлексивног управљања чине различити психолошки механизми који утичу на креирање мишљења и доношење одлука појединца. Такви механизми (као конформизам, слика о себи „ја”, друштвено „ја”,...) добро су проучени и користе се у функцији наметања одређеног циља при-

ликом преноса информација од стране оног ко жели да управља одређеном циљном групом.

Конформизам као појава представља прилагођавање појединца друштву или друштвеним групама. Да бисмо функционисали прилагођено у људском друштву, сви морамо до неке мере да будемо конформисти, тј. да се прилагодимо нормама и захтевима друштва у коме живимо. Друга опција је да живимо изоловано од других, јер тада једино можемо живети према сопственом нахођењу и правилима. У вези са процесом појаве конформизма, рађени су психолошки експерименти. Најпознатији је тзв. Ешов експеримент који је осмислио пољски психолог Соломон Еш 1950. године (Wikipedia, n. d. b). Испитаник је стављен у групу од пет до седам сарадника, испитивача који су знали прави циљ експеримента, али су испитаницима представљени као прави учесници. Учесницима је приказана картица са једном линијом, а затим још једна са три линије које су биле означене са А, В и С.

Слика1. Ешов експеримент

Циљ експеримента био је да се види да ли ће се испитаници конформирати, без обзира што је тачан одговор очигледан, и одговорити погрешно под утицајем сарадника. Испитаници су се великом већином сложили с нетачним одговором иако су мислили супротно.

Када је Соломон Еш касније питао испитанике зашто не верују својим очима, неки су одговарали да су мислили да не виде добро, када сви остали одговарају другачије, а неки су знали да остали одговарају погрешно, али су се плашили социјалног одбацивања и одговорали су као и већина.

Овај експеримент с конформизмом је научно потврдио колико је тешко одолети притиску групе. Такође, указао је на огроман утицај масе и колико је тешко просечном човеку да се издвоји и супротстави већини.

Слика о себи или „ја” особе је устаљени, стабилни скуп његових психолошких ставова, вредносних оријентација, чулних склоности, погледа на различите аспекте живота. Важно је да је концепт „ја” холистичка конструкција, посебан стандард кроз који сагледавамо свет око себе и своје поступке у њему. Јасно је да нам је за континуирано деловање и процену промена у спољашњем свету потребан стабилан и непроменљив стандард. Због тога особа има психолошке одбрамбене механизме који за циљ имају очување „ја” непромењене.

Други важан концепт особе је „друштвено ја” – систем моралних вредности, моралних смерница, идеја о Богу, добру и злу, херојима и непријатељима, значењу историје и других основних појмова. Можемо претпоставити да је „друштвено ја” наше колективно „ја” (Андриенко, 2000).

У поступку рефлексивног управљања је суштински важно да се путем друштвених мрежа шире такве информације које ће поткопати веру у систем вредности „ја” и „друштвеног ја” (или их довести у колизију) одређене друштвене заједнице. У тим условима појединци, а и читава заједница, прихватају наметнуте вредносне ставове као своје (Лепский, 2003).

Језик

Сам утицај на појединца, на његово „ја” или „друштвено ја” се врши разним средствима, од којих је главни језик. Од детињства, људи су навикли да гледају на свет и суде о њему кроз систем сређених речи, фраза и изјава. Од тренутка рођења, дете доживљава свет око себе кроз свој матерњи језик, на коме сви предмети, појаве и осећања имају своје ознаке. Постепено се испоставља да су основна знања о свету формулисана у лингвистичкој, вербалној форми, формирајући логосферу.

Човек не живи само у свету предмета и догађаја, већ и у свету језика који је за њега основа.

Промена речника неког језика може бити природна – и тада одражава промену услова живота. Такође, промена може бити и вештачка, када је осмишљена да промени живот, смањењем његовог разумевања или дубљим разумевањем.

А језик, као систем појмова у којима човек сагледава свет и друштво, најважније је средство његовог потчињавања. Масовна употреба нових речи која звучи егзотично у медијима је вероватан знак велике информативне кампање која тежи одређеним економским и политичким циљевима. Слогани директно „постављају правац” понашања, јер већ садрже упутства за акцију спремна за праћење. Сведоци смо неконтролисане употребе енглеског језика и на тај начин наметања англосаксонских појмова, система вредности итд. Ова чињеница је посебно дошла до изражаја развојем и употребом нових технологија које су развијене у САД.

Пример – сматра се да су Холивуд и његова продукција наметнули осталом делу свету њихов систем вредности једнако као и војна и економска моћ САД.

Крајем двадесетог века човечанство је ушло у еру информационих технологија. ИТ индустрија се бави производњом, обрадом, складиштењем и преносом информација. Увођење савремених информационих технологија

довело је до широке употребе комуникација путем друштвених мрежа, као и до појаве новог друштвеног феномена – феномена виртуелних друштвених мрежа у глобалном интернет простору. Интернет представља виртуелну мрежу која је средство за обезбеђивање сервиса повезаних са успостављањем везе између њених корисника и информационих ресурса који одговарају њиховим интересима а који су инсталирани на сајтовима глобалне мреже.

Друштвене мреже обезбеђују низ важних социјалних функција – комуникацију својих чланова, размену информације између њих, формирање виртуелних интересних група, стручне заједнице... Ове мреже, нажалост, често замењују живу људску комуникацију. Као резултат тога, доживљавање реалности корисника мреже се трансформише и прелази у виртуелни свет. Укључивање милиона људи у виртуелно окружење омогућава да се обликује јавно мњење и манипулише њиме (Лепский, 2010 а).

Улога модератора друштвених мрежа

Технологије рачунарских мрежа повећава ефективност рефлексивног управљања. Друштвене мреже стварају одређени виртуелни свет којим је корисник окружен. Тај свет обликују разноврсне информације које циркулишу кроз мрежу, кроз природну рефлексију стварности током директне комуникације између учесника одређених догађаја и њиховог ширења информација путем друштвених мрежа, као и формирање информационих ситуација кроз посебне акције обучених специјалиста.

На први поглед може изгледати да особа добија приступ различитим изворима и погледима и оценама реалности. Чини се да корисник има улаз у свет објективне независне информације помоћу које ће моћи да формира истинска уверења и на основу којих ће бити мотивисано његово даље деловање у правом смеру.

У ствари, за контролу токова информација, постоје модератори који имају шира права од обичних корисника на ресурсима друштвених мрежа. Они имају право да: бришу и уређују туђе поруке, бришу корисничке странице, ограничавају права корисника да уређују и прегледају сајт. Тачан списак овлашћења и одговорности модератора има сваки сајт за себе (Лепский, 1999).

Заправо, сврха система модерирања је одржавање реда на сајту и контрола над садржајем, а не над понашањем корисника. Али, веома често модератори занемарују ову чињеницу. Да би утицали на мотивацију корисника, они могу да искористе специјално „убацивање“ у мрежу посебно припремљене информације које изазивају одговарајуће понашање корисника. У ту сврху се могу користити гласине, објављивање информација које се не могу проверити, побијање или потврђивање аналитичких извештаја, информације које вам омогућавају да се увери јавност у истинитост одређених догађаја.

Такође, уређивање или уништавање порука на мрежи одређује модератор. Као резултат тога, смисао информација може бити искривљен, што до-

води до утицаја на убеђења корисника мреже. Особа са нестабилним погледима, slabим „ја” или друштвеног „ја”, лако потпада под потребне захтеве друштвеног понашања (Лепский, 2010 б).

Пример:

Када су спремале напад на Југославију, САД су биле у стању да обезбеде тоталну контролу готово свих токова информација Западне хемисфере (укључујући интернет канале). Западни интернет ресурси су радили по команди, а свако одступање од смерница САД је потиснуто. Због тога је цео свет веровао да су Срби криви за убиства Албанаца, а косовски фанатици су претворени у невине жртве.

Пример – ускраћивање објављивања информација актуелном председнику САД, Доналду Трампу, 2020. године у току предизборне кампање, на друштвеној мрежи „Твитер”.

ТЕХНИКЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ РЕФЛЕКСИВНОГ УПРАВЉАЊА

Остваривање рефлексивног управљања има мултивекторски карактер. Навешћемо неке карактеристичне правце деловања:

- компјутерска технологија или софтверско-математички утицај на друштвене мреже
- утицај на доносиоце одлука
- утицај на сваког корисника појединачно
- утицај преко агената утицаја

Компјутерска технологија

У овом делу, реч је о утицају субјекта рефлексивног управљања на техничка средства прикупљања, обраде, преношења и приказивања информација у циљу наметања својих ставова супротстављеној страни.

С једне стране, компјутерске технологије скраћују време за прикупљање, обраду и преношење информација, а са друге стране, значајно скраћују време за доношење одлука. Под овим условима путем техничких средстава долази до искривљавања информација, што на крају доводи до формирања потребног утицаја на кориснике од стране виртуелне стварности.

С тим у вези, разликују се софтверско-математички утицај на друштвене мреже, који има за циљ искривљавање, замену или уништавање информација које се налазе у бази података друштвених мрежа, или се односи на смањење ефикасности функционисања, или на онеспособљавање рачунара или мрежа. Главни методи утицаја у области компјутерских технологија могу бити уграђене „логичке бомбе”³, компјутерски вируси, специјални

³ Логичка бомба је злонамерни програм који је намијењен да у одређеном тренутку направи штету, али је до тог тренутка неактиван

програми и друга средства за уништавање, сузбијање, фалсификовање информација и средства заштите од њих.

Утицај на доносиоце одлука

Следећи сегмент рефлексивног управљања је утицај на доносиоце одлука. Он се може вршити и кроз корисничке групе које представљају ауторитет за одређену особу и уједињене су у мрежу спровођењем скупа рефлексивних контролних радњи. На овај начин, могуће је остварити тражену одлуку од руководиоца преко посредника који су били предмет рефлексивног утицаја.

Промена процена, промена погледа људи који су доносиоци одлука, може створити услове за контролу разних врста процеса. Имајући такав алат као што су друштвене мреже, може се добити пожељна реакција од корисника, као резултат принуде или подстицања да предузме одговарајућу акцију (Лепский, 2010).

На одговарајући начин формирана информациона ситуација наводи јавно мњење на протестне акције, што заузврат приморава војно-политичко руководство државе да предузме мере одмазде. Истовремено, присиљавањем људи да доносе погрешне одлуке, могуће је да код вишег руководства или јавности створи утисак о нестручности оних који су одговорни за те одлуке. Ово може изазвати уклањање или ограничавање овлашћења појединих руководиоца. Овакве провокације могу изазвати губитак иницијативе код руководиоца на различитим нивоима или формирање јавног мњења и расположења које ствара потешкоће у раду органа власти. То доводи до стварања стања контролисаног хаоса и нестабилности у друштвеним заједницама.

Пример – рушење власти у Србији 2000. године, обојене револуције на Блиском истоку, Украјини итд.

Утицај на доносиоце одлука може се вршити и кроз корисничке групе које представљају ауторитет за одређену особу и уједињене су у мрежу спровођењем скупа рефлексивних контролних радњи. На овај начин, могуће је остварити тражену одлуку од руководиоца преко посредника који су били предмет рефлексивног утицаја.

Пример – стварање мишљења о безазлном утицају осиромашеног уранијума на здравље људи у Србији и Републици Српској под утицајем „ауторитета“ из медицинских кругова (Јокић, 2008), умањење броја жртава у логорима смрти у НДХ под утицајем ауторитета у области историјских наука...

Утицај на свакој корисника појединачно

Организовањем рефлексивног управљања, одвојено за сваког корисника мреже, путем циљаних информационих утицаја могуће је утицати на њихова решења посебно. Укупан потенцијал радњи које спроводе корисници

формираће се из скупа очекиваних радњи ових лица, а као резултат координисаног управљања путем друштвених мрежа могуће је постићи глобалније резултате њихове потконтролне активности.

Пример – рушење „кула близнакиња” у Њујорку 2001. године, када се противно тврђењу стручњака из области грађевинарства о немогућности њиховог рушења услед удара авиона, утицало на грађане да овај чин прихвате као терористички акт коме је изложен сваки грађанин САД. Сматра да је ова активност била уперена против самог становништва САД у циљу ограничења њихових права загарантованих Уставом САД.

Ушлицај преко аџената ушлицаја

Преко друштвених мрежа можете креирати основу да „агенти утицаја” спроведу промене у постојећим стереотипима понашања људи, промене њихових уверења, и на тај начин се одређују активности организације, групе особа, конкретних појединаца. Стварањем услова може се омогућити легализација убачених агената. Као резултат тога, може се утицати на квалитет закона који се усваја, ометати или промовисати његово разматрање, подстицати јавност да подржи пројекат, а агенте утицаја да га спроведу у живот.

РЕФЛЕКСИВНО УПРАВЉАЊЕ У ВОЈНОЈ ОБЛАСТИ

Догађаји последњих година око процурелих тајних докумената Пентагона ажурирали су праксу коришћења рефлексивног управљања, коју многи научници препознају као једну од најефикаснијих метода спровођења савремених, тзв. хибридних ратова (Лепский, 2016).

Упечатљив пример успешне и свеобухватне употребе техника рефлексивног управљања током Другог светског рата била је операција обавештајне управе британског Адмиралитета, која је добила кодно име „Минсмит” (Воеводин, 2000). У овој операцији је имплементирана техника „учинити лажно стварним, а садашњост лажним”. Савезничке снаге биле су потребне за заузимање Сицилије. Док је Сицилија била у рукама Немаца, они су контролисали цело Средоземно море; без заузимања Сицилије, било је немогуће започети војне операције у Италији. Како осигурати да Немци сматрају да ће не Сицилија, већ неки други објекат постати прва мета операције савезничких снага? Одлучено је да се непријатељ дезинформише. Да би се то постигло, планирано је да се осигура да документи који откривају планове савезника падну у руке непријатеља.

Настала је следећа слика: леш штабног официра и писмо са њим пронађени су у мору. Официр је летео авионом из Енглеске за Африку, авион је оборен. Полицајац је упао у море носећи прслук за спасавање и погинуо. Из писма које је било код њега произлазило је да је припрема напада на Сицилију била диверзантски маневар, а прави ударац би био задат на Сардинији и у источном делу Средоземног мора искрцавањем трупа у Грчку.

Као резултат операције „Минсмит“, Немци су концентрисали своје трупе у Грчкој, извели радове на јачању обале, поставили минска поља и распоредили обалске батерије. Пребацили су тенковску дивизију у Грчку. Значајна средства са Сицилије пребачена су на Сардинију и Корзику. Када је немачкој команди постало очигледно да је Сицилија главна мета напада, грешку је било немогуће исправити.

Слична операција је била у Другом светском рату приликом искрцавања савезника у Нормандију (Воеводин, 2000). Све време су немачке снаге увераване, разним техникама, да ће се искрцавање остварити преко Ламанша код Калеа (што је са географског становишта било логично, јер је Кале најближи британској обали). Када су немачке снаге делимично повучене да би појачале одбрану код Калеа, искрцавање је остварено у Нормандији доста даље од Калеа.

Главни елементи рефлексивног управљања са безбедносно-војне тачке гледишта могу се идентификовати на следећи начин (Бегеза, 2023; Бухарин, 2007):

- одвраћање пажње (стварање стварне или имагинарне претње једном од виталних распореда противника (бокови, позади, итд.) – током припремне фазе војних операција, приморавајући га да преиспита здрав разум својих одлука;
- преоптерећење (због великих количина контрадикторних информација које се често шаљу непријатељу);
- парализа (стварање перцепције посебних претњи виталним интересима или најслабијим тачкама);
- исцрпљивање (присиљавање непријатеља да изводи бескорисне акције и на тај начин доводи оружане снаге до исцрпљивања ресурса);
- обмана (провоцирање непријатеља да прераспореди оружане снаге у угрожени регион током припремних фаза војних операција);
- раскол (убеђивање непријатеља да треба, на пример, да делује супротно интересима коалиције);
- уверавање (уверавање непријатеља да се спроводи обука у унапред планираним операцијама, а не припрема за офанзивне акције – и на тај начин смањује његову будност);
- застрашивање (стварање перцепције ненадмашне супериорности);
- провокација (приморавањем непријатеља на радње које су корисне за другу страну);
- предлог (ширење информација које утичу на непријатеља правно, морално, идеолошки...);
- притисак (ширење информација које дискредитују власт у очима становништва).

ЗАКЉУЧАК

Као механизми информационог утицаја на људе преко друштвених мрежа јављају се информациони утицаји у виду стварања разних ситуација, ефеката, информација које се реализују као подстицај за човека. Ови разлози подстичу одређене појединце или јавност да прихвате одлуке које су корисне за страну која утиче, а потом и радње које произлазе из тих одлука. На тај начин, подчињавајући свест и понашање руководства противника, страна која је вршила утицај ствара услове за супериорност над њим. До сада су ту супериорност имале земље Западног света.

Међутим, услед брзог развоја друштвених мрежа на интернету јављају се мреже независне од влада и различитих политичких снага. Такође, појава у глобалном информационом простору утицајних информационих ресурса створених у Кини, Русији, муслиманским земљама, дугорочна доминација западних информационих ресурса је сада нарушена. Ови ресурси се користе у информационом рату за праведнији свет који ћемо оставити потомцима. Тај информациони рат је борба против наступајућег светског поретка са популаризацијом и доминацијом ЛГБТ у области културе и уметности, сатанизмом у области идеологије, култом дигиталног света којим желе да нас уведу у Матрицу светске владе, СЗО у улози медицинског Гестапоа итд. (Губанов, 2010).

Државе би требало да у оквиру својих безбедносних структура формирају тело састављено од компетентних људи оспособљених за вођење хибридних ратова. Ово тело би пратило и предузимало мере за спречавање злонамерног информационог утицаја на све сегмента друштвене зеједнице.

Које мере се могу предложити као заштита од информативног утицаја на појединца? Нажалост, све мере које држава предузима биће недовољне, јер информациона безбедност појединца зависи, пре свега, од самог појединца. Постоји само један начин да се развије самосвест и рефлексивност државе да даје приоритет науци, култури и образовању.

ЛИТЕРАТУРА

- Андриенко, Е. В. (2000). Социальная психология. Москва: Мир.
- Бухарин, С. Н. & Цыганов, В. В. (2007). *Методы и технологии информационных войн*. Москва: Академический проект.
- Бегеза В. (2023, 2 мая). Виталий Бегеза: США используя рефлексивное управление через «слив» секретных данных провоцирует Россию на наступление. *Информационно-экспертный центр Изборский клуб*. Retrieved May 2, 2023, from <https://izborsk-club.ru/24271>
- Цырельчук, Н. А., Цырельчук И. Н., & Цырельчук Н. Н. (2008). *Рефлексивное управление*. Минск: Минский государственный высший радиотехнический колледж.

- Губанов, Д. А., Новиков, Д. А. & Чхартишвили, А. Г. (2010). *Социальные сети: модели информационного влияния, управления и противоборства*. Москва: Физматлит.
- Jokić, N. (2008, 19 decembar). Ekskluzivno – američki novinar Robert Parsons obe-
lodanio „Vestima” sakriveni izveštaj UN o osiromašenom uranijumu. *Vesti*, Frank-
furt. Retrieved January 10, 2024, from <https://evropskahronika.wordpress.com/2014/05/17/82/>
- Лефевр, В. А. (2003). *Рефлексия*. Москва: Когито-Центр.
- Лефевр, В. А. (2009). *Лекции по теории рефлексивных игр*. Москва: Когито-Центр.
- Лепский, В. Е. & Рапуто, А. Г. (1999). Моделирование и поддержка сообществ в Интернет. Москва: Институт психологии РАН.
- Лепский, В. Е. (ред) (2003). Рефлексивные процессы и управление *Тезисы IV Международного симпозиума 7–9 октября 2003. г.* Москва: Институт психологии РАН.
- Лепский, В. Е. (2010a). Технологии управляемого хаоса – оружие разрушения субъектности развития. *Информационные войны*, 4, (69–78).
- Лепский, В. Е. (2010b). *Рефлексивно-активные среды инновационного развития*, Москва: Когито-Центр.
- Лепский, В. Е. (2016). *Технологии управления в информационных войнах (от классики к постнеклассике)*. Москва: Когито-Центр.
- Воеводин, А. И. (2000). *Стратегемы - стратегии войны, манипуляции, обмана*. Красноярск: Кларетианум.
- Wikipedia (n. d. a). *Društvo*. Retrieved January 10 2024, from <https://sh.wikipedia.org/wiki/Društvo>
- Wikipedia (n. d. b). *Asch conformity experiments*. Retrieved January 10, 2024, from https://en.wikipedia.org/wiki/Asch_conformity_experiments.

Рад примљен: 22. 2. 2024.

Рад одобрен: 2. 9. 2024.

